

PRIMOŽ TRUBAR

VSEBINA

1. UVOD.....	2
2. ŽIVLJENJE IN DELO.....	2

3. MISELNA IZHODIŠČA.....	5
---------------------------	---

1.UVOD

Na Slovenskem o Primožu Trubarju govorimo kot o očetu slovenske književnosti. Prvi je razmišljal o vlogi knjige in tiska za kulturni razvoj naroda, kateremu je zavzeto

pripadal. Predlagal je tudi praktično različico slovenskega knjižnega jezika. Pisal je stihe in tako je utemeljil tudi slovensko stihoslovje. Želel je pridobiti čimveč pristašev za idejo reformacije. Primož Trubar je bil dejaven že od začetka, ob izrazito narodni zasnovi in potem ves čas, odprt tudi za južnoslovanski prostor, hkrati pa je utrjeval stike z zahodnoevropsko civilizacijo in kulturo.

2. ŽIVLJENJE IN DELO

Primož Trubar je utemeljitelj slovenskega protestantizma in začetnik slovenske književnosti. Rojen je bil verjetno 9. junija 1508 (na Dolenjskem) očetu Mihi, mlinarju in tesarju, ter materi Jeri. Oče je opravljal tudi posle ključarja v bližnji cerkvi sv. Jerneja; to bi kazalo, da so v družini obstajale pobožne težnje, ki so mladega Primoža leta 1520 pripelje v kapiteljsko šolo pri katedrali sv. Vida na Reki.

Trubar je na Reki ostal dobro leto. Leta 1522 ga najdemo v samostanu sv. Petra v Salzburgu, tam je ostal približno tri leta. Ko je leta 1527 dobil od tržaškega škofa Petra Bonoma župnijo v Loki pri Radečeh, je bilo očitno znamenje posebne škofove naklonjenosti. Trubar tedaj še ni bil posvečen v duhovnika, imel pa je humanistično in teološko izobrazbo, ki se je že nekoliko odmikala od uradnega katolicizma.

Trubar je župnijo zapustil vikarju in se spomladi 1528 vpisal na dunajsko univerzo. Tudi v avstrijskem glavnem mestu se je zanimal za vse, kar se je v mestu dogajalo. Pred obleganjem Turkov (1529) je Dunaj zapustil in se vrnil v Trst. Bonomo ga je leta 1530 posvetil za duhovnika in kot svojega namestnika poslal v župnijo Laško pri Zidanem mostu.

Leta 1533 je Trubar postal ljubljanski vikar in je kot slovenski pridigar z lece ljubljanske stolnice nadaljeval svojo kritiko, ki jo je opiral na ideje švicarske revolucije. Deželni glavar ga je zaradi tega pregnal iz dežele. Trubar se je 1540 ponovno zatekel v Trst k Bonomu, ta ga je vzel za dvornega kaplana in slovenskega pridigarja. Na Bonomovem dvoru si je Trubar pridobil tudi razmeroma visoko izobrazbo; za to, da bi postal dober teolog, bi se moral naučiti samo še

hebrejščine in grščine. Kot dozorela osebnost se je 1542 vrnil v Ljubljano za kanonika. Leta 1547 je prišlo zaporno povelje za protestantsko usmerjene voditelje. Trubar je aretaciji ušel, ker se je prav takrat mudil po službenih opravkih v Šentjerneju na Dolenjskem. Bil je opozorjen na nevarnost in je odšel v izgnanstvo.

Na začetku leta 1548 se je pojavil v Nürnbergu pri tamkajšnjem reformatorju Veitu Dietrichu. Pomembno pa je, da se je slovenski duhovnik v tem mestu srečal z lutrovskim tipom reformacije. Le-ta je napravil nanj močan vtis ter potisnil v ozadje prvine švicarskega cvinglijanstva, za katere je Trubar dotlej kazal veliko razumevanje. S posredovanjem nemških prijateljev je postal pridigar v Rothenburgu, tam je ostal tri leta. V tem kraju sta nastali tudi prvi slovenski knjigi. To sta katekizem in abecednik. Na Trubarjevo dejavnost pa je prav gotovo tudi celotno kulturno ozračje tega svobodnega državnega mesta, v katerem je bilo veliko pomembnih ustvarjalcev in znanstvenikov.

Katekizem je vseboval preprosto razlago poglobitnih krščanskih nauk, tem je avtor dodal še šest pesmi z notami, dve molitvi in po Flaciju prirejeno pridigo o veri (*De vocabulo fidei*). Prva knjiga, ki je izšla konec leta 1550, torej ni bila namenjena samo verskemu pouku, marveč tudi bogoslužju. Hkrati s katekizmom je izšla drobna knjižica abecednika, po kateri naj bi se avtorjevi so narodnjaki učili brati.

Leta 1553 je odšel Trubar za župnika v Kempten. Na pobudo, ki je prišla iz Ljubljane, je začel prevajati Luthrovo *Hišno postilo*, vendar je v izdajanju protestantskih knjig nastopil kratek premor. Najbrž je bilo odločilno vprašanje denarja. Trubar se je vojvodi Krištofu zdel kot nalašč za njegove načrte. Začela sta si dopisovati. Peter Pavel Vergeri je slovenskega reformatorja nagovarjal, naj se spoprime s prevodom biblije. Trubar je bil spočetka ob ideji zadržan; hebrejščine in grščine ni dovolj znal, pa tudi slovenščina je bila leksikalno in stilno še siromašna. Za poskus se je lotil Matejevega evangelija in ta je izšel 1555. Moža pa sta se sporekla ob vprašanju, kdo bo podpisan kot pisec knjige. Trubar je delo nadaljeval sam in že 1557 pod svojim imenom

objavil *Ta prvi deil tiga Noviga Testamenta*. Tej knjigi je ob njeni glavni vsebini (evangeliji in dejanja apostolov) dodal obširno nemško posvetilo, slovensko molitev, koledar, seznam svetopisemskih knjig, prevod Melanchthonovih *Loci communes*, seznam nedeljskih evangelijev in posvetilo.

V istem času je Trubar ponatisnil prvi dve knjigi v latinici (1555) in prevedel v slovenščino besedilo Vergerijeve molitve, namenjene pregnanim protestantom (1555). Pridobil je istrskega glagoljaša in verskega begunca Štefana Konzula, da je začel prevajati njegove knjige v hrvaščino. Trubar je delal naprej; leta 1560 je izšel drugi del testamenta, obenem pa je potekla akcija za organizacijo južnoslovenske tiskarne. Podjetje je v začetku leta 1561 rešil Ungnad; ustanovil je biblijski zavod v Urachu, in v njem je Trubar postal principal. Z družino se je preselil v Urbach, dobil tam mesto župnika, in spet objavil majhen del - nadaljevanje prevedenega novega testamenta (1561).

Med to dejavnostjo ga je zateklo povabilo v Ljubljano, naj pride za superintendenta protestantske cerkve. Trubar se je odzval in začel organizirati slovensko cerkev. Trubar se je junija 1562 vrnil v Ljubljano; tam ga je že čakal človek, ki je nameraval ustanoviti tiskarno, Trubar pa ga je zavrnil. Položaj protestantizma v Ljubljani ni bil ugoden, pa tudi z uraškim podjetjem ni bilo mogoče tekmovati. Trubar je delal svoje: obiskal je Goriško, a hkrati vneto sestavljal slovenski cerkveni red; ta je po raznih zapletih izšel leta 1564 z naslovom *Slovenska cerkovna ordninga*. Zaraditega so Trubarja ponovno izgnali (1565). Objavil je *Davidov psalter*, edini prevod iz starega testamenta, in šolsko knjigo *Abecedarium* (oboje 1566). Še istega leta je dobil tudi mesto v Derendingenu in tam ostal do smrti.

Domovina mu je bila še vedno pri srcu. Poleti 1567 jo je celo skrivoma obiskal, sicer pa je zanjo pisal. Objavil je šolski katekizem, nadaljeval je z prevodom novega testamenta, zlasti pomembna pa je bila izdaja obširne pesmarice in verzifikacija *Ena duhovska pejsen zoper Turke* (vse 1567). Sledil je nekaj letni premor; pretrgal ga je spet leta 1574, ko je izšla nova izdaja pesmarice. V tem času se je sploh veliko ukvarjal z verzifikacijo. Leta 1577 je z zadnjim delom novega

testamenta končal začetno delo, se 1579 predstavil s polemičnim in napadalnim prvim psalmom in z njegovimi tremi razlagami, ter prevajal *Formulo concordiae*. Leta 1582 je izšla v dveh delih biblija nove zaveze pod naslovom *Ta celi novi testament*. Trubar je umrl v Derendingenu 28. junija 1586.

Trubar je bil zares izredno trezen in preudaren človek, to pomeni, da je v njegovi duševnosti prevladoval razumski pol. kot kmečki otrok, ki se je s težavo prebijal do osebne eksistence, se je srečeval z raznimi ljudmi v različnih življenjskih okoliščinah. Trubar se je odpovedal svojemu nagnjenju k radikalnim oblikam reformacijskega gibanja, saj je spoznal, da edino z vključitvijo v luteransko smer na Nemškem lahko stori za svojo, družbeno in kulturno ne dovolj razvito domovino. Kako zelo razumski je bil, kaže njegovo vsestransko in izredno bogato in slovstveno delo. Trubar je želel vplivati ne samo na razum, temveč tudi na čustva.

3.MISELNA IZHODIŠČA

Za Trubarja je znano, da je snoval svoj idejni svet med Dunajem in Trstom, kjer je spoznal prav ozračje, ki so ga ustvarili humanistični znanstveniki. Poglobljajal se je v iskanje etične vsebine življenja, ki naj bi zavladata tudi cerkvi. Kulturni obredi naj obnove predvsem dušo. Trubar svojih nazorov praviloma ni izpovedoval v polemiki. Skušal jih je celo zatajiti, ker so bile nekatere težnje, ki jih je gojil, v slovenskem družbenem položaju brez opore. Trubarjevo duhovno življenje je torej odsev notranjih protislovij, ki so značilna za posebni položaj mladega meščanstva na Slovenskem. Postal je ideolog novega, naprednega družbenega razreda, ni pa hotel in mogel prekoračiti možnosti, ki jih je le-ta objektivno imel. Vrhunec njegovih naporov je bil slovenski cerkveni red z očitnimi namerami po združevanju in notranjem povezovanju slovenskega ljudstva. Zato je bil že v njegovih začetkih pokazal razločen odpor proti Vergerijevega načrtu o nekakšnem splošnem slovanskem jeziku.

Bil je močna in izrazita osebnost, v kateri so z nenavadno silo odmevala nasprotja časa. Njegovo delo pa je bilo usklajeno z zakonitostmi razvoja in z njegovimi obeti. Izbral je kulturo kot tisti dejavnik, ki je reševal in ohranjal slovenski narod tudi v kasnejšem zgodovinskem razvoju.